

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گفته‌ها

در قانون آیین دادرسی کیفری
معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و

کارشناسی

(دکترین و رویه قضایی)

جلد چهارم

تدوین:

موسی رحیمی

محمد مهدی مخبریان نژاد

رضا رحیمی دهسوری

انتشارات چتر دانش

عنوان قراردادی عنوان و نام پدیدآور	ایران. قوانین و احکام Iran, Laws, etc معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی (دکترین و رویه قضایی)/ تدوین موسی رحیمی، محمدمهدی مخبریان نژاد، رضا رحیمی دهنسوری.
مشخصات نشر	تهران: چتر دانش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۹۴ص:؛ ۵/۲۱×۱۴/۵س.م.
فروست	گفته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری؛ ج. ۴.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۱۳-۲ : دوره ؛ ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۲۰-۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	عنوان روی جلد: گفته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی (دکترین و رویه قضایی).
یادداشت	کتابنامه: ص. ۸۶ - ۹۴.
عنوان دیگر	گفته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی (دکترین و رویه قضایی).
موضوع	آیین دادرسی جزایی — ایران — Criminal procedure حقوق جزا — ایران — Criminal law بازرسی دولتی — ایران — Governmental investigations
شناسه افزوده	رحیمی، موسی، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده	مخبریان نژاد، محمدمهدی، ۱۳۶۵ -
شناسه افزوده	رحیمی دهنسوری، رضا، ۱۳۶۶ -
شناسه افزوده	گفته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری؛ ج. [۴] .
رده بندی کنگره	KM۴۶۰۴
رده بندی دیویی	۳۴۵/۵۵۰۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۶۹۰۲۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبا

نام کتاب	گفته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی (دکترین و رویه قضایی) جلد چهارم
ناشر	چتر دانش
تدوین	موسی رحیمی - محمد مهدی مخبریان نژاد - رضا رحیمی دهنسوری
نوبت و سال چاپ	اول - ۱۴۰۱
شمارگان	۱۰۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۲۰-۰۰
قیمت	۵۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

پیشگفتار

۴۵ به نام خداوند بخشاینده مهربان

همان به که نیکی بود یادگار	نباشد همی نیک و بد پایدار
نخواهد بدن مر تو را سودمند	همان گنج دینار و کاخ بلند
سخن را چنین خوار مایه مدار	سخن ماند از تو همی یادگار
ز گوهر ورا پایه برتر سزید	سخن را سخن دان ز گوهر گزید
چنان کن که بر داد پویی همی	تو ای آن که گیتی بجویی همی

شاهنامه فردوسی

سلامت و سعادت فرد و جامعه و روح و جسم در گرو کسب رضای خداست^۱ احکام الهی، حدود و مرزهایی است که خداوند مقرر داشته است و اجازه تجاوز^۲ و حتی نزدیک شدن به آن‌ها را نمی‌دهد^۳ یکی از وظایف حکومت برقراری نظم و مجازات تعدی‌کنندگان به حدود الهی است^۴، دستیابی به حقیقت مستلزم جمع آوری دلایل، تحقیق از متهم، بزه دیده، شاهد و سایر افراد ذی‌ربط در فرآیند دادرسی است، به‌گونه‌ای که به کرامت و حیثیت اشخاص آسیب وارد نشود، شرافت آیین دادرسی کیفری از آن جهت است که عهده‌دار بیان سازوکارهای رعایت و تضمین عدالت در فرآیند تحقیق، رسیدگی و اجرای حکم است، و اهمیتش به این خاطر است که قوانین جزایی ماهوی را از حالت سکون خارج کرده و با در اختیار قرار دادن ابزار مناسب، مسیر را جهت اجرای عدالت ریل‌گذاری می‌کند.

با توجه به گستردگی منابع مورد نیاز جامعه حقوقی، کتاب حاضر که دفتری از مجموعه ای ۲۰ جلدی است به معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و

۱. سوره مائده، آیه ۱۶ ﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ﴾

۲. سوره بقره، آیه ۲۲۹ ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

۳. سوره بقره، آیه ۱۸۷ ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾

۴. سوره صاد، آیه ۲۶ ﴿يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾

کارشناسی اختصاص یافته است و به شرح و تفسیر مواد قانونی مرتبط با معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی از قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ به ترتیب زیر پرداخته است:

- نظریه‌های شورای نگهبان
- دکترین و اندیشه‌های حقوقی
- منابع معتبر فقهی و فتاوی مشهور فقیهان
- آرای وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور
- آرای قضایی شعب دادگاه بدوی و تجدیدنظر و دیوان عالی کشور
- نظریه‌های مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه
- نظریه‌های مشورتی اداره کل حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح
- قوانین و مقررات مرتبط

از اندیشمندان و دانشجویان گرامی تقاضا دارد از طریق نشانی‌های زیر با ارائه پیشنهادها و نظرات نگارندگان را مورد عنایت و لطف قرار داده و یاری رسانند.

موسی رحیمی

MosaRahimi@hotmail.com

مهدی مخبریان نژاد

Mm_mokhberiannejad@yahoo.Com

رضا رحیمی دهنسوری

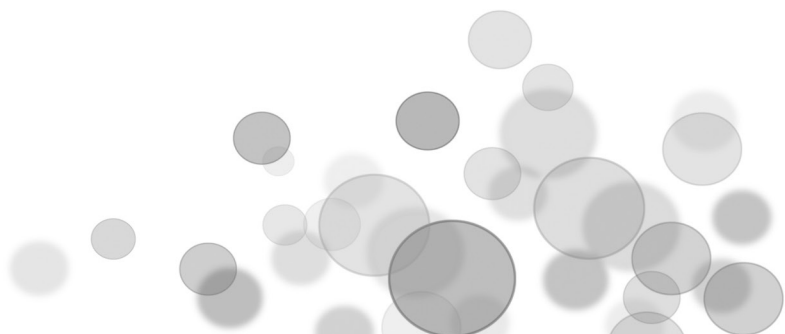
RezaRahimi127@yahoo.Com

فهرست

پیشگفتار.....	۴
فصل اول - معاینه محل و تحقیق محلی.....	۷
بند ۱- بایدها در معاینه محل و تحقیق محلی.....	۸
بند ۲- بایدها در صحنه جرم.....	۱۱
فصل دوم- بازرسی اماکن و اشیاء.....	۱۵
بند ۱- تفتیش و بازرسی منازل، اماکن و اشیاء.....	۱۶
الف- بایدها در تفتیش و بازرسی منازل، اماکن و اشیاء.....	۱۶
ب- بایدها در اشیاء و اموال مکشوفه در روند تفتیش و بازرسی.....	۲۴
بند ۲- کنترل ارتباطات مخبراتی و حساب های بانکی.....	۳۵
بند ۳- تفتیش و بازرسی مراسلات پستی.....	۳۸
بند ۴- بازرسی اشیاء در تصرف ثالث.....	۴۰
فصل سوم- کارشناسی.....	۴۳
پیوست قوانین و مقررات.....	۵۳
فهرست منابع.....	۸۶

فصل اول – معاینه محل و تحقیق محلی

بند ۱- بایدها در معاینه محل و تحقیق محلی

ماده ۱۲۳- هرگاه برای کشف واقع و روشن شدن موضوع، تحقیق محلی یا معاینه محل ضرورت یابد و یا متهم یا شاکی درخواست نمایند، بازپرس اقدام به تحقیقات محلی یا معاینه محل می‌کند.

معاینه محل: مشاهده آثار و علامات موجود در محل وقوع جرم است. تحقیقات محلی: در حقیقت یکی از شقوق استماع گواهی در خارج از دادسرا است؛ یعنی نوعی بازجویی از شهود و مطلعین در محل وقوع جرم است. (ر.ک: آخوندی آ.د.ک، ج ۲ ص ۲۱۷ و ۲۴۷).	که قانون‌گذار در این ماده از انجام این امور توسط اهل خبره سخنی به میان نیاورده است.
باملاحظه مواد ۱۲۰، ۱۱۹ و ۱۲۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، چنین استنباط می‌گردد که اعطای نیابت در مورد اقدامات تحقیقی و مقدماتی پرونده، امکان‌پذیر است؛ ولی اظهارنظر قضایی در خصوص پرونده، قابل نیابت نبوده و باید توسط مقام قضایی صلاحیت‌دار صورت پذیرد. (نظریه ۹۴/۱۱/۲۰- ۹۴/۷/۲۲۸/۹۴/۷.ح.ق).	
انجام معاینه محل و تحقیق محلی توسط شخص بازپرس الزامی نیست، بلکه می‌تواند با دستور به ضابطان دادگستری که نوعی اعطاء نمایندگی است از آنان بخواهد که انجام دهند، البته باید توجه داشت	

ماده ۱۲۴- معاینه محل و تحقیق محلی جز در مواردی که ضرورت دارد باید در روز انجام شود. مراتب ضرورت در دستور قید می‌شود.

ماده ۱۲۵- معاینه محل و تحقیق محلی توسط بازپرس و یا به دستور او توسط ضابط دادگستری انجام می‌شود. هنگام معاینه محل، اشخاصی که در امر کیفری شرکت دارند می‌توانند حاضر شوند، اما عدم حضور آنان، مانع از انجام معاینه نیست.

تبصره- هرگاه حضور متهم یا سایر اشخاصی که در امر کیفری شرکت دارند در هنگام معاینه محل ضروری باشد، مکلفاند به دستور بازپرس در محل حاضر شوند.

ماده ۱۲۶- هنگام تحقیق محلی و معاینه محل، چنانچه بازپرس لازم بداند، شخصاً حاضر می‌شود؛ اما در جرائم موضوع بند (الف) ماده (۳۰۲) این قانون و همچنین هنگام معاینه اجساد، مکلف است شخصاً و در اسرع وقت حضور یابد.

- از مجموع مفاد متن ماده ۹۸ و تبصره الحاقی تاریخ ۹۴/۳/۲۴ به آن و ماده ۱۲۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ استفاده می‌شود رسیدگی به جرائم مذکور در ماده ۳۰۲ این قانون باید لزوماً توسط بازپرس انجام گیرد و ارجاع آن به ضابطان دادگستری جایز نیست، بنابراین، اولاً به نظر می‌رسد انجام تحقیق محلی و معاینه محل در جرائم موضوع بندهای ب، پ و ت ماده ۳۰۲ قانون یادشده، توسط ضابطان بلامانع است. ثانیاً در مورد جرائم موضوع بند الف ماده ۳۰۲ قانون مزبور، گرچه انجام تحقیق محلی و معاینه محل توسط ضابطان جایز نیست، اما انجام آن توسط بازپرس با همکاری ضابطان صورت می‌گیرد و از این جهت تعارضی بین تبصره ماده ۹۸ و ماده ۱۲۶ قانون فوق‌الذکر وجود ندارد. (نظریه ۹۴/۱۱/۷ - ۷/۹۴/۳ ا.ح.ق).

۲- نظر اکثریت: با توجه به اطلاق عبارت معاینه اجساد در ماده ۱۲۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحات و الحاقات بعدی و این که تشخیص قتل عمدی و غیرعمدی در برخی موارد در ابتدا ممکن نیست، بنابراین حضور بازپرس در معاینه اجساد در تمامی موارد مربوط به قتل عمدی و غیرعمدی ضرورت دارد، ولیکن باید توجه داشت معاینه جسد با معاینه محل متفاوت است و معاینه جسد می‌تواند در محل پزشکی قانونی نیز با حضور بازپرس انجام شود. نظر اقلیت: صرف نظر از تفاوت معاینه محل با معاینه جسد و چگونگی و مقام معاینه کننده آن‌ها، با توجه به

ماده ۹۸ قانون آیین دادرسی کیفری حضور یابد» در ماده ۱۲۶ قانون مصوب ۱۳۹۲ و تبصره آن و نیز با لحاظ بند الف ماده ۳۰۲ این قانون، که ناظر به جرائمی است که دارای مجازات سلب حیات می‌باشد، باید گفت، منظور از عبارت «همچنین هنگام معاینه اجساد (بازپرس) مکلف است شخصاً و در اسرع وقت حضور یابد» در ماده ۱۲۶ قانون یادشده، ضرورت حضور بازپرس در معاینه اجساد، در خصوص جرائم بند الف ماده ۳۰۲ قانون فوق‌الذکر می‌باشد و لذا منصرف از اتهام مربوط به قتل غیرعمدی (فرض سؤال) است. (نظریه ۷/۹۴/۱۶۶۹-۹۴/۶/۲۸ ا.ح.ق).

ماده ۱۲۷- هنگام تحقیق محلی و معاینه محل، شهود و مطلعان نیز دعوت می‌شوند. در موارد ضروری، بازپرس می‌تواند دیگر اشخاصی را که حضور آنان لازم است به محل دعوت کند. چنانچه اثبات حق به اظهارات اشخاص موضوع این ماده منحصر باشد و آنان بدون عذر موجه حاضر نشوند، بازپرس دستور جلب آنان را صادر می‌کند، مشروط به این که به تشخیص بازپرس حضور آنان ضرورت داشته باشد.

در ماده (۱۲۷)، اطلاق الزام به حضور و جلب اشخاص نسبت به مواردی که «حضور» آنان ضرورت ندارد، خلاف موازین شرع است. (نظریه شورای نگهبان).

ماده ۱۲۸- کارشناس رسمی یا خبره، از قبیل پزشک، داروساز، مهندس و ارزیاب هنگامی دعوت می‌شوند که اظهار نظر آنان از جهت علمی یا فنی یا معلومات مخصوص لازم باشد.

تبصره- بازپرس می‌تواند در صورت لزوم از پزشک معالج نیز دعوت به عمل آورد.

ماده ۱۲۹- هنگام تحقیق محلی و معاینه محل، تمام آثار و نشانه‌های مشهود و مکشوف که به نحوی در قضیه مؤثر است، به دستور بازپرس توسط کارشناسان